

Global express

L'actualitat a l'aula

L'Argentina s'enfonsa en la crisi

“L'Argentina s'enfonsa com el Titanic, però no per culpa d'un gran forat, sinó perquè té forats per tots costats.”

(Eduardo Duhalde, actual president de l'Argentina)

En el darrer any, tres milions d'argentins han deixat de pertànyer a la classe mitjana i han passat a ser pobres. Després de quatre anys de recessió i endeutament, la població argentina ha traslladat la seva frustració al carrer manifestant-se amb cassoles, el saqueig de supermercats i enfrontant-se a les forces de seguretat de l'Estat.

Aquesta edició de Global Express analitza les raons de la crisi acostant-nos a la realitat econòmica i social de l'Argentina.

**Intermón
Oxfam**

- L'esclat de la crisi
- Què és el Fons Monetari Internacional (FMI)?
- Els protagonistes ens ho expliquen
- El paper de les empreses espanyoles
- Uns tenen molt, d'altres no tenen res
- Cap on anem?
- Guia didàctica

sumari

L'esclat de la crisi

L'esclat de la crisi

La televisió ens ha transmès aquests dies una imatge de l'Argentina ben diferent de la que es pot esperar d'un país «desenvolupat». Milers de persones han ocupat carrers i places tot fent sonar cassoles, tapadores i qualsevol altre estri que servís per a fer soroll. S'han queixat de la fam, la desocupació i la inseguretat que pateixen. Són gent de la capital i del camp, de les classes socials més empobrides, i també de les classes mitjana i alta, que en els darrers quatre anys han rebut un cop molt fort en els seus ingressos familiars.

La situació econòmica de l'Argentina no sempre ha estat així. En 1930, l'Argentina era una potència mundial, amb un ingrés per capita semblant al de França. Des dels anys quaranta, però, l'economia del país va començar a enfonsar-se, afeblida per la corrupció, els règims militars i els conflictes interns. Al cap de quaranta anys, l'Argentina es trobava a punt d'entrar en una crisi social i econòmica total, amb una inflació que s'acostava al 200% i un deute extern en augment. En aquesta situació, el llavors president, Carlos Ménem, va decidir adoptar i aplicar les polítiques del Fons Monetari Internacional: liberalització total del comerç i privatització de les empreses nacionals per a fomentar la inversió estrangera. En 1991, es va aplicar la convertibilitat del peso al dòlar –és a dir, s'equiparà el canvi de les dues monedes un a un– per a fomentar la confiança dels inversors. Cap a mitjans dels anys noranta, la inflació havia estat pràcticament eliminada, però s'havien demanat grans préstecs internacionals per a disposar de prou reserva en dòlars i fer d'aquesta manera viable la convertibilitat. Els sectors financers mundials assenyalaven l'Argentina com un bon exemple de com els països més pobres poden estimular la seva economia i augmentar el seu grau de desenvolupament adoptant els principis del lliure mercat global. Era un país del «primer món» enmig d'un continent del «tercer món»: Amèrica Llatina.

Cap a finals dels anys noranta, però, la puja del dòlar en el mercat internacional va provocar un augment en els productes argentins. Com que la moneda argentina, el peso, valia el mateix que el dòlar, cada vegada que pujava el dòlar respecte a altres monedes, també pujava el peso i, per tant, s'apujaven els preus dels productes argentins, que costaven gairebé el mateix que als Estats Units. Aquests mateixos productes es podien comprar al Brasil molt més barats, de manera que les exportacions de l'Argentina van començar a disminuir perillosament i moltes empreses nacionals van fer fallida en no poder competir amb els preus dels productes procedents d'altres països. El país s'anava quedant sense recursos propis i, alhora, l'import del deute extern creixia més i més. Durant l'any 2001 la crisi empitjorà greument. Per a resoldre-la, el Govern va sol·licitar més diners a l'FMI, però les condicions de pagament van obligar el Govern a retallar les despeses socials, augmentant d'aquesta manera el sofriment de la

població. Mentrestant, aquest mateix any, la fuga de capitals del país en mans dels grans inversors pujava a més de 120 milions d'euros. A mitjans del mes de desembre, la gent va començar a tenir por que el peso es devalués i anà a canviar els seus diners en dòlars. Però ni els bancs ni el Govern no tenien prou reserva de dòlars per a cobrir la demanda de la població. Per aquest motiu es va limitar la quantitat de diners que les persones podien treure dels seus comptes bancaris. És l'anomenat «corralito», terme que ja ha esdevingut popular: cap argentí no podia treure dels seus comptes bancaris més de 650 dòlars mensuals (prop de 720 euros). A més, els estalvis restaven congelats en els comptes bancaris i només se'n podria disposar a terminis. Això va ser la gota que va fer vessar el vas i que provocà que els argentins es llancessin al carrer.

Després que ja hagin caigut dos presidents, Duhalde, el nou president, ha hagut de devaluar la moneda finalment i deixar de mantenir l'equivalència amb el dòlar. Això provocarà que a l'Argentina hi torni a haver inflació: els preus dels productes tindran com a referència el dòlar, i s'apujaran cada vegada que el peso es torni a devaluar i perdi valor respecte al dòlar. Els salaris i els estalvis de la gent seran en pesos, i amb els mateixos diners cada vegada podran comprar menys coses.

Per a entendre una MICA MÉS

L'Argentina té una població de 36 milions de persones.

14 milions de persones viuen actualment per sota del nivell de pobresa (el 44% de la població). La crisi del darrer any ha convertit en pobres tres milions d'argentins de la classe mitjana.

L'atur s'ha disparat al 18,3% de la població econòmicament activa, la xifra més alta en la història del país.

Des de 1992, el 45% dels adolescents argentins ha abandonat l'educació secundària per manca de diners per a continuar els estudis.

El deute públic puja a 132 mil milions de dòlars.

La tercera part del pressupost del país és destinat a pagar els interessos generats pel deute.

La recessió econòmica ja fa 41 mesos que dura.

Cinc presidents en dues setmanes i 28 morts durant els dies de protesta violenta al carrer.

Què és el Fons Monetari Internacional (FMI)?

L'FMI és una institució intergovernamental amb seu a Washington DC. Es va crear en 1945 per a ajudar a mantenir la salut de l'economia mundial i és format per 183 països. És la institució central del sistema monetari internacional, el sistema dels pagaments i transaccions entre monedes de diferents països que fan possibles els negocis entre els països.

Els països membres paguen una quantitat de diners coneguda com a «quota de subscripció». Aquesta suma determina quants diners podrà, un país determinat, sol·licitar a l'FMI en temps de crisi. Les quotes també determinen el dret de vot i decisió de cada país membre; és a dir, el poder de decisió de l'FMI depèn dels països que poden pagar una contribució més alta. Així, els cinc països principals que mantenen l'FMI són els Estats Units, el Japó, Alemanya, França i el Regne Unit.

L'FMI presta diners als països membres que tenen problemes amb la seva balança de pagaments –quan un país no ingressa a través de les exportacions prou moneda estrangera per a importar els productes que necessita–. A canvi, els països deutors s'han de sotmetre a un programa de reformes econòmiques dictat per l'FMI i dirigit a reduir la despesa pública per tal de superar el dèficit. Tant el Banc Mundial com l'FMI són els propietaris de bilions de dòlars de deute dels països del Tercer Món.

"Qualsevol govern que aplica polítiques que deixen grans sectors de la població desocupats no està complint amb la seva missió."

(JOSEPH STIGLITZ, VICEPRESIDENT DEL BANC MUNDIAL. EL PAÍS, 10 DE GENER DE 2002.)

Arran de la crisi a l'Argentina, es diu que aquest país és un exemple del fracàs de les polítiques de l'FMI que promouen la liberalització com a motor del creixement econòmic dels països pobres. Malgrat que aquestes polítiques aconseguen aturar la inflació i promoure els fluxos de diner estranger, d'altra banda imposen la reducció de la despesa pública en moments de crisi –la qual cosa sovint vol dir retallada en les despeses socials, com ara les destinades a educació, sanitat, infraestructures– i impedeixen el desenvolupament a llarg termini del país afectat.

"La gent ja no pot aguantar més. Són tots uns lladres, uns assassins. Però encara falta molt perquè es doni un canvi veritable."

(HEBE DE BONAFINI, DIRIGENT DE LES MADRES DE MAYO. EL PAÍS, 21 DE DESEMBRE DE 2001.)

Malgrat que és cert que alguns sectors locals es beneficien de les polítiques de l'FMI, moltes vegades se'n beneficien només les elits locals. A més, les polítiques tendeixen a augmentar la desigualtat entre els rics i els pobres d'un mateix país. Una de les crítiques que es poden escoltar més és que aquestes elits no pateixen la crisi del país perquè la majoria tenen els seus diners en bancs i paradisos fiscals situats a l'estranger.

"Aquí no pots fer projectes. Allà també treballes 16 hores al dia, però tens un futur."

(ALFREDO. EL PAÍS, 23 DE DESEMBRE DE 2001.)

Molts argentins són descendents d'espanyols o italians que van emigrar durant la primera meitat del segle xx fugint de la fam i la persecució en els seus països d'origen. L'Argentina els va acollir i s'hi van establir. Ara els seus fills i néts formen llargues cues davant els consolats per a tramitar la nacionalitat i poder venir a Espanya a treballar i refer la seva vida, escapant de la desesperació en què viuen a l'Argentina.

"Per què el Pare Noel no porta els rens quan ve a l'Argentina? Perquè ens els menjaríem!"

(EL PERIÓDICO, 22 DE DESEMBRE DE 2001.)

Enmig de la desesperació, encara hi ha gent a l'Argentina amb ganes de fer broma i cercar alguna alternativa. Cinc milions de persones participen en una xarxa d'intercanvi de productes, serveis i objectes personals. Es lloga un cotxe per una setmana a canvi d'un empastament en un queixal, una classe d'anglès o mig be.

El paper de les empreses espanyoles

El paper de les empreses espanyoles

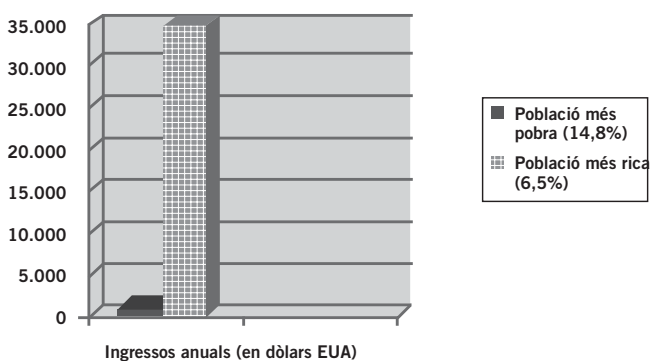

Espanya és el segon inversor estranger a l'Argentina, després dels Estats Units. Posseeix el 37,4% de la inversió efectuada en aquest país del Con Sud. Quan en els anys vuitanta la inflació estava a punt d'ofegar l'Argentina, es van privatitzar la majoria de les empreses públiques argentines en unes condicions molt convenientes per a atreure la inversió estrangera. Va ser el moment de les grans empreses i bancs espanyols, que compraren una bona part de les empreses argentines a un preu molt barat en un dels pitjors moments econòmics del país. Telefónica ha manejat les comunicacions argentines pràcticament en monopoli. I els bancs espanyols són alguns

dels principals creditors que exigeixen el pagament del deute públic al Govern argentí.

Ara, amb l'agreujament de la crisi, la devaluació del peso i la suspensió de pagaments decretada pel Govern argentí, els directors i gerents de les principals empreses i bancs es queixen de les terribles pèrdues que la crisi suposarà per als seus accionistes. Per exemple, per al Banco Central Hispano s'han calculat unes pèrdues de 1.596 milions d'euros aproximadament. Ara bé, malgrat això, el primer banc espanyol va obtenir uns beneficis en l'any 2001 de 2.486,3 milions d'euros, un 10,1% més respecte a l'any anterior.

Uns tenen molt, d'altres no tenen res

A l'Argentina, com en molts altres països pobres, hi ha una gran diferència en la distribució dels ingressos i recursos. Una empresa consultora argentina, Equis, ha fet un estudi seguint les recomanacions de les Nacions Unides i ha constatat que els qui tenen més ingressos a l'Argentina tenen 30 vegades més que els qui tenen menys. És el que s'anomena la «bretxa social», que reflecteix la desigualtat d'oportunitats i recursos dins un mateix país. A l'Argentina, aquesta bretxa és la pitjor dels darrers 26 anys, pitjor fins i tot que quan es va produir la crisi de la inflació en els anys vuitanta.

Cap on anem?

Perquè un país pobre pugui desenvolupar-se, entre altres coses ha de cercar solucions per a alliberar-se del pes del deute extern. I és que el deute no solament exhaureix els recursos escassos de cada país, sinó que, a més, obliga a buscar contínuament nous préstecs per a poder pagar els deutes més antics. Hi ha moviments i campanyes internacionals que demanen la condonació –és a dir, l'anul·lació– del deute extern dels països pobres, o bé el canvi del deute per inversions en plans de desenvolupament.

També s'ha estès per tot el món la crítica a l'FMI i al Banc Mundial, incloent-hi la crítica per part d'acadèmics i el que s'ha anomenat «moviment antiglobalització», s'oposen a la manera en què la globalització només afavoreix les grans companyies internacionals, creant inestabilitat i sofriment en moltes poblacions. Algunes veus crítiques demanen el tancament del BM i de l'FMI, mentre que altres sectors exigeixen una reforma radical d'aquestes institucions per a fer-les més democràtiques i accessibles als principals afectats per les seves polítiques.

Ara que estem tots immersos en plena guerra contra el terrorisme internacional, aquest dubte no està de més: Què fem amb el terrorisme del mercat, que està castigant la immensa majoria de la humanitat? O no són terroristes els mètodes dels alts organismes internacionals que dirigeixen les finances, el comerç i la resta de coses? És que no practiquen també l'extorsió i el crim, encara que matin per asfíxia i fam en comptes de llançar bombes? (EDUARDO GALEANO)

Guia didàctica

Guia didàctica

La proposta que adjuntem va adreçada a l'alumnat d'educació secundària. Les activitats poden ser d'utilitat per a l'àrea de socials, d'ètica, tutories, etc., com també per a qualsevol docent interessat en el tema. L'objectiu d'aquesta proposta és identificar i entendre la gran varietat de factors i actors que intervenen en una crisi socioeconòmica com la que està vivint l'Argentina. La guia de continguts Global Express permetrà al professor explicar els temes que s'analitzen en la proposta didàctica.

AUTOR: GASPAR TARRIDA

Activitat nº 1:

Anàlisi d'imatges

Objectius: presentar la situació de bona part de la població argentina; posar en joc l'empatia dels alumnes envers aquesta situació; treballar els preconceptes existents sobre l'Argentina.

Orientacions: (1) a través de la fotografia els alumnes han de trobar tres paraules per a definir-la (desesperació, fam, ajuda, urgència...); (2) en acabat, han de concretar què demana la gent en la fotografia; (3) i, finalment, escollir cinc paraules (es poden acceptar noms propis) que defineixen la idea prèvia que tenien de l'Argentina (futbol, emigració espanyola, psicoanàlisi, ramaderia...). S'hauria d'insistir a saber si creuen que és un país ric o pobre en recursos naturals, amb persones preparades professionalment, etc.

Activitat nº 2:

Per què hi ha crisi a l'Argentina?

Objectius: presentar les tres causes principals de l'esclat de la crisi.

Orientacions: (4) el paper del deute extern en les relacions Nord-Sud i el seu impacte sobre la població dels països del Sud és una qüestió molt complexa que es pot ampliar amb més informació específica. Amb aquesta pregunta es pretén que l'alumnat pensi què vol dir estar endeutat, les coses que no es poden fer per haver de destinar tants diners del pressupost a pagar el deute extern; (5) les preguntes sobre les conseqüències i els beneficiaris de les polítiques de l'FMI poden anar acompanyades d'altres com per exemple: Qui és el principal usuari dels serveis bàsics de salut i educació? Coneixes alguna gran empresa espanyola que tingui interessos econòmics a l'Argentina? Quins beneficis obté?; (6) la vinyeta de Fontanarrosa és ben explícita, però es poden aclarir les raons que van portar

a declarar el corralito (evitar la fuga de diners a l'estranger i la fallida dels bancs per manca de fons per a fer front a un retirament massiu de diners).

Activitat nº 3:

Protestar amb cassoles

Objectius: analitzar l'esclat social a través de fotografies i titulars de diari.

Orientacions: (7) la lectura del fragment inicial i la fotografia han de situar els alumnes en el moment de l'esclat social (la nit del 19 al 20 de desembre de 2001), els titulars següents volen mostrar com la situació s'agreuja progressivament durant el mes següent, i, finalment, l'últim fragment vol subratllar el fet que no es veu una solució a curt termini a la crisi: els alumnes han d'esbrinar i comentar les principals reivindicacions de la gent; (8) aquest darrer exercici vol fer reflexionar els alumnes sobre la relació entre les causes i les conseqüències d'aquesta crisi.

Activitat nº 4

I nosaltres, què hi podem fer?

Objectius: omentar el debat sobre quatre possibles solucions a la crisi.

Orientacions: dividir la classe en grups i que cada grup debati prèviament una afirmació i, en acabat, posar en comú les conclusions; els alumnes han de veure que la primera afirmació (L'Argentina no pagarà més el seu deute extern) es contradiu amb la tercera (Les polítiques econòmiques liberals de l'FMI permetran sortir de la crisi); les quatre afirmacions proposades són possibles, però bé que potser poc probables.

Per a saber més coses...

Per a saber més coses...

Cinema:

Nueve Reinas

Director: Fabián Belinsky
Buenos Aires, 2001
Durada: 115 min.
Comèdia

Llibres:

Pobres, pobreza y exclusión social

Centro de Estudios e Investigaciones Laborales
2000
262 pàg.

El bumerang de la deuda

Susan George
Editorial Intermón
1993
350 pàg.

Pàgines web:

Pàgines web:

Sobre l'Argentina (en espanyol)

www.elclarin.com
www.lanacion.com
www.mafaldaresiste.com.ar
www.argentina.indymedia.org
www.rebellion.org/argentina
www.derechos.org/nizkor

Altres pàgines interessants (en espanyol)

www.imf.org
www.worldbank.org
www.debtwatch.org/
www.attacmadrid.org
www.intermonoxfam.org
www.oneworld.net

Altres pàgines interessants (en anglés)

www.brettonwoodsproject.org
www.jubilee2000.org
www.panos.org.uk

**Visita la nostra web i descarrega't
el Global Express! !**

www.IntermonOxfam.org/educar/global

Global Express pretén generar preguntes entre l'alumnat de les nostres escoles sobre el que expliquen els mitjans de comunicació. Es tracta de promoure una visió crítica de la realitat que els permeti comprendre l'estat del món i, en especial, de la situació del món en desenvolupament.

Global Express és una iniciativa de: Development Education Project (Regne Unit), Panos Institute (Regne Unit), Centrum VOOR Mondiaal Onderwijs (Holanda), Centro Educazione Mondialita (Itàlia) i Intermón Oxfam (Espanya). Global Express està finançat per la Unió Europea.